

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΜΑΡΙΑ ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΗ

Ο παραδοσιακός γάμος
στη Διευρυμένη Κοινότητα Αθαμάνων (Αγράφων)
Ν. Καρδίτσας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων: Δρ Θεόδωρος Νημάς
Μάθημα: Λαογραφία

Εξάμηνο Σπουδών: Πτυχίο
Ακαδ. Έτος 2000-2001

ΤΡΙΚΑΛΑ, Οκτώβριος 2000

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΜΑΡΙΑ ΤΣΑΤΣΑΡΩΝΗ

Ο παραδοσιακός γάμος
στη Διευρυμένη Κοινότητα Αθαμάνων (Αγράφων)
Ν. Καρδίτσας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων: Δρ Θεόδωρος Νημάς
Μάθημα: Λαογραφία

Εξάμηνο Σπουδών: Πτυχίο
Ακαδ. Έτος 2000-2001

ΤΡΙΚΑΛΑ, Οκτώβριος 2000

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 1838 / 1
Ημερ. Εισ.: 19 - 10 - 2000
Δωρεά: _____
Ταξιδετικός Κωδικός: ΠΤ - ΤΕΦΑΑ
2000
ΤΣΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ.

Εισαγωγικά	5
A. Ιστορικά – Γεωγραφικά στοιχεία	6
1. Κοινότητα Αθαμάνων	6
2. Ιστορική εξέλιξη του γάμου	8
B. Προξενιό – Αρραβώνες	8
1. Γενικά	8
2. Προξενιό	9
3. Αρραβώνες	10
4. Προετοιμασίες προίκας	11
5. Προικοσύμφωνο	11
Γ. Προετοιμασίες γάμου	12
1. Γενικά	12
2. Η τελευταία εβδομάδα πριν από τον γάμο	13
α. Δευτέρα	13
β. Τρίτη	13
γ. Τετάρτη	13
δ. Πέμπτη	15
ε. Παρασκευή	15
Δ. Ο γάμος	17
1. Τα δρώμενα του Σαββάτου	17
2. Κυριακή του γάμου	18
α. Το κάλεσμα του νουνού	18
β. Το ξύρισμα του γαμπρού	18
γ. Το ντύσιμο του γαμπρού	18
δ. Το στόλισμα της νύφης	18
ε. Η πομπή για το σπίτι της νύφης	20
στ. Στο σπίτι της νύφης	20
ζ. Τα στέφανα	20
η. Μετά τα στέφανα στο σπίτι του γαμπρού	21
θ. Το γλέντι μετά τα στέφανα	21
Ε. Μεταγαμήλια έθιμα	23
1. Στις βρύσες	23
2. «Πιστρόφια»	23
3. Προλήψεις μετά τον γάμο	23
ΣΤ. Επίλογος	25
Λεξιλόγιο	26
Βιβλιογραφία	27
Πληροφορητές	27
Ζ. Εικόνες	28

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η παράδοση για κάθε λαό, κάθε φυλή, αποτελεί τον συνδετικό κρίκο που συνδέει το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον. Δείχνει την ιστορική συνέχεια του έθνους και είναι η πηγή από την οποία αναβλύζει πολλών αιώνων πνευματική και κοινωνική ζωή. Η παράδοση συντελεί στην διατήρηση της εθνικής ταυτότητας, της ξεχωριστής φυσιογνωμίας ενός λαού. Προπάντων, όμως, η γνώση της παράδοσης είναι απαραίτητη για την διατήρηση του δεσμού με τις ρίζες.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη των γαμήλιων εθίμων σε μια παραδοσιακή κοινωνία, όπως παρουσιάζεται διαχρονικά.

Η μέθοδος που έχει χρησιμοποιηθεί για τη συγκέντρωση του υλικού είναι αυτή της επιτόπιας έρευνας. Τα στοιχεία που έχουν συλλεχθεί βασίζονται σε μαρτυρίες ανθρώπων που βίωσαν τα έθιμα του γάμου, αλλά ήταν και οι ίδιοι πρωταγωνιστές. Επιπλέον, μέσα από τη μελέτη γραπτών πηγών, συγκεντρώθηκαν στοιχεία απαραίτητα για να προσδιορίσουν το πώς διεξαγόταν ο γάμος στην διευρυμένη κοινότητα Αθαμάνων (Αγράφων) Ν. Καρδίτσας.

Α. ΙΣΤΟΡΙΚΑ – ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΘΑΜΑΝΩΝ

Η Κοινότητα Αθαμάνων είναι η μοναδική διευρυμένη κοινότητα ανάμεσα στους νεοσύστατους δήμους του Ν. Καρδίτσας. Βρίσκεται στην Ανατολική Αργιθέα και αποτελείται από οχτώ χωριά που είναι τα εξής: Πετρίλο, Βλάσι, Δροσάτο (πρώην Μεζίλο), Φουντωτό (πρώην Κουμπλέσι), Λεοντίτο, Πετροχώρι (πρώην Σπυρέλο), Κουμπουριανά και Στεφανάδα.

Αυτά τα οχτώ χωριά είχαν συνολικά οχτακόσιες με εννιακόσιες οικογένειες, τώρα, δυστυχώς, δεν έμειναν ούτε πενήντα. Το καλοκαίρι, ευτυχώς, ανεβαίνουν οι κτηνοτρόφοι και οι παραθεριστές και δίνουν ζωή σ' αυτά τα χωριά.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Ο γάμος αποτελεί πανάρχαιο τελετουργικό, γνωστό σε όλους τους λαούς. Στην Αρχαία Ελλάδα απαγορευόταν η διγαμία, ο γάμος με συγγενικά πρόσωπα και η επιμειξία με ξένους. Το τελετουργικό του γάμου ξεκίνησε από τον πρωτόγονο άνθρωπο σαν «ελευθερογαμία» και «πολυγαμία» για να καταλήξει στη σύγχρονη εποχή στη «μονογαμία».

Ο θεσμός του γάμου έχει μεγάλη σημασία για τον άνθρωπο, αν κρίνει κανείς ότι τα γαμήλια έθιμα, από όσα σώζονται μέχρι σήμερα, έχουν αρχαίες ρίζες.

B. ΠΡΟΞΕΝΙΟ – ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ – ΠΡΟΙΚΙΑ

1. ΓΕΝΙΚΑ

Ο παραδοσιακός γάμος για τους κατοίκους της διευρυμένης κοινότητας Αθαμάνων και γενικότερα και όλων των Αργιθεατών, ήταν και εξακολουθεί να είναι ένα αξιοσημείωτο γεγονός, το σπουδαιότερο, ίσως, στη ζωή του κάθε ανθρώπου. Αποτελεί έναν σπουδαίο σταθμό στην οικογενειακή ευτυχία. Είναι μια χριστιανική και ελληνική μαζί εκδήλωση χαράς, στην οποία συμμετέχει όλο το χωριό. Είναι ένα σύνολο από υπέροχες οικογενειακές στιγμές, μέσα από τις οποίες φαίνεται η γνησιότητα, το κέφι και η ομορφιά που επικρατούσε παλαιότερα στους γάμους.

2. ΠΡΟΞΕΝΙΟ

Παλαιότερα, ο γάμος δεν ήταν αποτέλεσμα της βούλησης των δύο μελλονύμφων, αλλά απόφαση των αντρών (αφεντάδων) του σπιτιού, καθώς η οικογένεια ήταν πατριαρχική. Μέχρι το 1970 μάλιστα, τα κορίτσια παντρεύονταν επί το πλείστον από προξενίο και όχι από αγάπη. Υπήρχαν και κάποιες περιπτώσεις που το ζευγάρι κλεβόταν, αν αγαπιόταν πολύ. Επικρατούσε μεγάλη μυστικότητα ως προς την παντρεία, λόγω του στενού περιβάλλοντος, και δινόταν έμφαση στην τιμή της κοπέλας.

Γονείς που είχαν παιδιά σε ηλικία γάμου, συχνά έκαναν συζητήσεις σχετικά με το θέμα και συμμετείχαν σε διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις, γάμους, γιορτές και πανηγύρια, όπου συγκεντρωνόταν πολύς κόσμος, γιατί έτσι τους δινόταν η δυνατότητα να επιλέξουν, σύμφωνα πάντοτε με την δική τους κρίση, το κατάλληλο ταίρι για το παιδί τους. Μάλιστα, οι γονείς ήταν απόλυτοι στην απόφασή τους για τον γαμπρό ή τη νύφη που επέλεγαν. Σ' αυτό βοηθούσε και το αίσθημα ντροπής των παιδιών προς τους γονείς. Έτσι, ήταν δυνατό να προορίζουν για γαμπρό στην κόρη τους κάποιον καλό ή άσχημο ή κουτσό ή στραβό ή φτωχό ή πλούσιο χωρίς να λάβουν υπ' όψιν την γνώμη της. Το ίδιο βέβαια ίσχυε και για τα αγόρια.

Βέβαια, δεν ήταν και λίγες οι φορές που τα κορίτσια γνώριζαν τον μελλοντικό τους σύζυγο την ημέρα του αρραβώνα ή που τα αγόρια τελειώνοντας την στρατιωτική τους θητεία και επιστρέφοντας στο χωριό, μάθαιναν πως οι γονείς τους τα είχαν λογοδώσει.

Δεν σπάνιζαν και οι περιπτώσεις, όπου παρουσίαζαν την μικρότερη ή την ομορφότερη, ενώ στην πραγματικότητα προορίζαν άλλη για νύφη, συνήθως τη μεγαλύτερη. Ως αποτέλεσμα του γεγονότος διαλυόταν το προξενίο, το «κλείσιμο» όπως έλεγαν.

Τα πρόσωπα που αναμειγνύονταν κυρίως στις γνωριμίες των νέων ήταν οι προξενητάδες, οι οποίοι συχνά ενεργούσαν και προς όφελός τους, εφόσον δέχονταν χρήματα και από τις δύο οικογένειες. Αυτοί πήγαιναν στον πατέρα της κοπέλας και του έλεγαν: «Να σου κάνω προξενιά, να δώσεις το κορίτσι σου, τι σε νοιάζει εσένα; Εγώ θα τα κανονίσω όλα, αλλά εγώ θα χαλάσω τα παπούτσια μου». Αν εκείνος συμφωνούσε, πήγαιναν και στο αγόρι και τους έφερναν σε επαφή.

Πέρα, όμως, από τους προξενητάδες υπήρχαν και οι σεβαστοί γέροντες, που ο λόγος τους ήταν συμβόλαιο. Πήγαιναν για το λεγόμενο «νυφοδιάλεγμα». Στο σπίτι της νύφης τους υποδέχονταν 5 με 6 άτομα. Έβλεπαν το κορίτσι και στη συνέχεια έβγαιναν έξω για να πουν τη γνώμη τους. Αν η νύφη τους άρεσε, ξαναέμπαιναν στο σπίτι λέγοντας: «Μας άρεσε το κορίτσι». Τότε εξέφραζαν και οι άλλοι τη γνώμη τους για τον γαμπρό. Εφόσον ήταν σύμφωνοι και από τις δύο πλευρές, το προξενίο προχωρούσε και έλεγαν «κλείσαμε», δηλαδή ότι συμφώνησαν και οι δύο οικογένειες. Αν, όμως, η νύφη δεν άρεσε στους γέροντες, γινόταν λόγος για προίκα. Αν ήταν ικανοποιητική δεν υπήρχε πρόβλημα, ενώ σε διαφορετική περίπτωση οι γέροντες έβρισκαν κάποια δικαιολογία και χαλούσαν το προξενίο.

Το θέμα της προίκας, ανεξάρτητα από την ομορφιά της κοπέλας, το συζητούσαν στο «κλείσιμο». Συνήθως, η προίκα αποτελούνταν από ζώα, όπως λίγα γίδια, δέκα πρόβατα, κανένα μουλαράκι και λίγα χρήματα.

Κατ' αυτόν τον τρόπο γίνονταν τα προξενιά.

3. APPABΩNES

Μετά το κλείσιμο ακολουθούσαν οι αρραβώνες, οι οποίοι γίνονταν στο σπίτι της νύφης, συνήθως Σάββατο βράδυ. Στους αρραβώνες παρευρίσκονταν οι πιο κοντινοί συγγενείς του γαμπρού και της νύφης, δηλαδή αδέρφια των γονιών τους με τα παιδιά τους και ο νουνός του γαμπρού. Ο γαμπρός περνούσε από τον νουνό του, μετά από τον παπά που θα άλλαζε τα δαχτυλίδια, ο οποίος ήταν τις περισσότερες φορές από το χωριό της νύφης και πήγαιναν όλοι μαζί στο σπίτι της κοπέλας.

Η διαδικασία του αρραβώνα γινόταν ως εξής: τοποθετούσαν στο τραπέζι ένα πιάτο με κουφέτα και ρύζι που μέσα υπήρχαν τα δαχτυλίδια. Τις βέρες άλλαζε ο παπάς, που διάβαζε στη συνέχεια κάποια ευχή στους δυο νέους. Ο νουνός απλά συμμετείχε. Μετά, οι συγγενείς εύχονταν στο ζευγάρι και ακολουθούσε φαγητό και γλέντι ως τα ξημερώματα

Λίγο πριν από τα ξημερώματα η νύφη έδινε στους καλεσμένους δώρα, τα λεγόμενα χονδροσκουτία*, που ήταν φλοκάτες, καραμελωτές, τσουράπια*.

Η νύφη έμενε στο σπίτι της και ξανάβλεπε τον γαμπρό την ημέρα που θα γίνονταν τα στέφανα.

Την επόμενη μέρα του αρραβώνα πήγαιναν στην πιο κοντινή πόλη ή κωμόπολη για τα δώρα. Ο γαμπρός αγόραζε φόρεμα για τη νύφη ή ύφασμα, καθώς και τα παπούτσια της για τον γάμο. Τα χρυσαφικά δεν συνηθίζονταν παλιότερα, ίσως και γιατί δεν υπήρχαν πολλά χρήματα.

Μετά τους αρραβώνες το ανακοίνωναν δεξιά και αριστερά σ' ολόκληρο το χωριό. Γινόταν και σχετικό κουτσομπολιό, για παράδειγμα ότι δεν έπρεπε ο τάδε να πάρει την τάδε και το αντίθετο.

Ο γάμος οριζόταν να γίνει σε 1-2 μήνες, αλλά ορισμένες φορές έκαναν να παντρευτούν και 6 μήνες, αν ο γαμπρός πήγαινε να ξεχειμάσει τα πρόβατα ή ήταν εργάτης.

Με τους αρραβώνες επισημοποιούνταν το γεγονός και άρχιζαν οι σχετικές διεργασίες για τον γάμο. Κάποιες οικογένειες ταυτόχρονα με τους αρραβώνες έκαναν και τα στέφανα.

4. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΠΡΟΙΚΑΣ

Η προετοιμασία της προίκας του κοριτσιού ξεκινούσε από τα 13 της χρόνια και ολοκληρωνόταν μετά τα είκοσι. Για την προίκα φρόντιζαν οι γονείς της κοπέλας και προπάντων η μητέρα της, η οποία έπρεπε να της μάθει ταυτόχρονα να πλέκει, να ράβει, να υφαίνει και να κεντάει από πολύ μικρή ηλικία, ακόμα και από 8 χρονών.

Η προίκα, παλαιότερα, αποτελούνταν από μάλλινα: φλοκάτες, βελέντζες, καραμελωτές, μαντανίες κεντημένες*, χεράμια* ή σταυρωτά, μαξιλάρια υφαντά, σακιά υφαντά, τρουβάδες, δισάκια*, τσουράπια και προσκέφαλα*.

Επιπλέον, η προίκα συμπληρωνόταν με μαγειρικά σκεύη (κατσαρόλες, πηρούνια, κουτάλια) και μερικά ζώα.

Για την κατοχύρωση της συμφωνίας υπέγραφαν σχετικό προικοσύμφωνο. Το προικοσύμφωνο ήταν σαν ένα είδος συμβολαίου και κατοχύρωσης της προίκας, που υπογράφονταν και από τον γαμπρό και από τη νύφη.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1930, ένα προικοσύμφωνο είχε την εξής περίπου, κατά την αφήγηση της Θεοδοσίας Δασκάλου – Τσατσαρώνη, δομή:

«Στο όνομα του Χριστού, σήμερα 26 Σεπτεμβρίου, ο υποφαινόμενος Γεώργιος Τσατσαρώνης, με τη θέλησή μου αρραβωνιάζομαι και παντρεύομαι τη Θεοδοσία Δασκάλου, σε πρώτο γάμο.

Ομολογώ ότι δόθηκαν από τους γονείς της μνηστής μου τα παρακάτω, σαν προίκα:

4 πουκάμισα, 2 νυχτικά, 5 φούστες, 6 προσκέφαλα, 4 μάλλινες φανέλες, 4 σεντόνια.

4 φουστάνια, 4 κουβέρτες, 4 ζευγάρια κάλτσες, 4 ζευγάρια παντούφλες, 6

κουβέρτες, 2 καραμελωτές, 4 πετσέτες, 2 κατσαρόλες, 2 τηγάνια, 2 ταψιά, 2 μπρίκια.

2 προβατίνες, 2 κατσίκες, 6 κότες, 1 αγελάδα

Αυτό το προικοσύμφωνο έγινε σε δύο αντίγραφα για την αλήθεια και υπογράφεται από τους παρακάτω.

Εν Μαράθω 26^η Σεπτεμβρίου 1932

Ο γαμπρός.....

Η νύφη.....

Οι μάρτυρες

.....

Ο εφημέριος

..... »

Γ. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

1. ΓΕΝΙΚΑ

Οι προετοιμασίες του γάμου διαρκούσαν μία εβδομάδα, από Δευτέρα μέχρι και Κυριακή που γίνονταν τα στέφανα. Κάθε μέρα γίνονταν ιδιαίτερες προετοιμασίες τόσο στο σπίτι της νύφης, όσο και του γαμπρού.

Αρχικά, καθοριζόταν η ημερομηνία του γάμου και η ώρα που θα τελούνταν τα στέφανα. Τα καλέσματα ήταν προφορικά, όχι γραπτά και απευθύνονταν σ' ολόκληρο το χωριό.

Τα καλέσματα γίνονταν με την κόφα* και γνωστοποιούσαν την ώρα που θα τελούνταν τα στέφανα.

Το πρώτο κάλεσμα ήταν του νουνού που θα στεφάνωνε το ζευγάρι, μετά του παπά και του δασκάλου και στη συνέχεια των λοιπών συγγενών.

Οι προετοιμασίες του γάμου ήταν μία αφορμή γενικότερης χαράς για όλους τους κατοίκους του χωριού.

2. Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΑΜΟ

α. ΔΕΥΤΕΡΑ

Την Δευτέρα πριν από τον γάμο η νύφη έπρεπε να πλύνει τα προικιά της. Μαζί με φίλες της και με συγγενικά πρόσωπα πήγαιναν στο ρέμα ή στο ποτάμι που είχε αρκετό νερό, για να τα πλύνουν, ώστε να είναι πεντακάθαρα και έτοιμα για το νέο της σπιτικό.

Φόρτωναν τα προικιά πάνω σε μουλάρια και τραγουδούσαν, καθώς πήγαιναν και γύριζαν από το ρέμα. Τα τραγούδια που έλεγαν υμνούσαν την αξιοσύνη της νύφης που έκανε τόσο ωραία προικιά, τα περισσότερα υφαντά.

Ένα χαρακτηριστικό τραγούδι, τσάμικο είναι το εξής:

*«Οι κάμποι πρασινίσανε γιεμ' και γιόμισαν λελούδια
γειασ' αγάπη μου καινούρια
κι εσύ δεν βγαίνεις να σε ιδώ κι εγώ μέσα δε μπαίνω
πες μου αγάπη μ' τί θα γένω,
γιατί είν' η μάνα σου ζαβιά γιεμ' κι η αδερφή σου σκύλα
και με παίρνουν με τα ζύλα».*

(Στέργιος Βλαχογιάννης, Πετρίλο)

Ένα χαρακτηριστικό τραγούδι στα 3 είναι:

*«Λελούδι μ' τι είσαι κίτρινο λελούδι μ' λελούδι μ' κι στέκεις μαραμένο
λελούδι μου γραμμένο.
Μην είσαι από τα κάματα τ' Αυγούστου τα λιοπύρια;
- Δεν είμαι από τα κάματα τ' Αυγούστου τα λιοπύρια,
ξεχώρισα απ' τη μάνα μου κι στέκω μαραμένο»*

(Αλέξω Ρουσαάκη, Δροσάτο)

β. ΤΡΙΤΗ

Ασβέστωναν και έκαναν γενικό καθαρισμό και στα δύο σπίτια, και στου γαμπρού και στις νύφης.

γ. ΤΕΤΑΡΤΗ

ΠΡΟΖΥΜΙΑ – ΞΥΛΑ

Την Τετάρτη πήγαιναν στους νερόμυλους και άλεθαν το σιτάρι για τα ψωμιά του γάμου, που τα έλεγαν πρεβέντες*. Κάθονταν εκεί μέχρι να αλεστεί το αλεύρι, έτρωγαν, χόρευαν και τραγουδούσαν.

Το απόγευμα ή το βράδυ έκαναν τα προζύμια. Στο κοσκίνισμα συμμετείχαν παιδιά, σε μονό αριθμό, 3, 5, 7, των οποίων έπρεπε να ζουν και οι δύο γονείς τους. Τα σκέπαζαν και από κάτω είχαν το σκαφίδι που σίτιζαν το αλεύρι. Όσοι βρίσκονταν εκείνη τη στιγμή στο σπίτι, έριχναν κέρματα μέσα στη σήτα για το καλό. Αυτά γίνονταν στο σπίτι του γαμπρού.

Τα τραγούδια που έλεγαν στα προζύμια ήταν:

«Πυκνό πυκνό είναι το κόσκινο και αφράτο η προζύμη,
και η κόρη όπου το ζύμωνε με μάνα με πατέρα.
- Ευχήσου με, μανούλα μου, στα πρώτα τα προζύμια.
- Με την ευχή μ', παιδάκι μου, και με της Παναγίας.
- Ευχήσου με, πατέρα μου, ευχηθείτε με, αδερφάκια μ',
ευχηθείτε με γειτόνισσες, και εσείς οι φιλενάδες.

Φέρτε σήτα από την πόλη
Και σκαφίδι απ' το Ζαγόρι
Να σιτίσουμε αλεύρι,
Να ζυμώσουμε κουλούρα
Να κινήσουμε το γάμο
Για να φάνε οι συμπεθέροι
Και να φάνε οι μποκτσιάδες».

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα νομίσματα από τη σήτα τα μοιράζονταν τα παιδιά που κοσκίνιζαν το αλεύρι.

Από το αλεύρι αυτό έριχναν στο πρόσωπο του γαμπρού και της νύφης λέγοντας: «Να ζήσετε, ν' ασπρίσετε και να γεράσετε». Επιπλέον, το έριχναν και στις ανύπαντρες, που σήμαινε ότι σύντομα θα παντρευτούν.

Αφού αναπιάνονταν τα προζύμια, με τα οποία θα έφτιαχναν τα ψωμιά και τις κουλούρες του γάμου, τραγουδούσαν.

Ακόμα, την Τετάρτη πριν από τον γάμο, ο γαμπρός και οι διάφοροι συγγενείς πήγαιναν στο βουνό για ξύλα, που θα τα χρησιμοποιούσαν για το ψήσιμο των φαγητών του γάμου. Οι άντρες έκοβαν τα ξύλα και οι γυναίκες τα κουβαλούσαν ζαλίγκα στο σπίτι του γαμπρού ή της νύφης.

Όταν επέστρεφαν σπίτι, τους φίλευαν και συνέχιζαν τα τραγούδια όλο το βράδυ.

«Καινούριος γάμος γίνεται,
με 'γειά του με 'γειά του
με 'γειά του με χαρά του
και στ' άλλα τα παιδιά του.
Τον χαίρεται ο πατέρας του
με 'γειά του με χαρά του
και στ' άλλα τα παιδιά του.
Τον χαίρεται η μανούλα του
με 'γειά του με 'γειά του
με 'γειά του με χαρά του
και στ' άλλα τα παιδιά του.
Τον χαίρονται τ' αδέρφια του
Με 'γειά του με χαρά του.
Ποιος ήταν ο προζενητής
που έσμιζε τον αετό
με τέτοια περιστέρα;
Χριστός ήταν ο προζενητής
και η Παναγία Παρθένα».

δ. ΠΕΜΠΤΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΑΜΟ

Οι διαδικασίες της Τετάρτης επαναλαμβάνονταν την Πέμπτη στο σπίτι της νύφης.

ε. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Στο σπίτι του γαμπρού

Την Παρασκευή έφτιαχναν το φλάμπουρο*, το σύμβολο του γάμου. Είχαν ένα ξύλο ψηλό, περίπου 2μ., στην κορυφή του οποίου έκαναν έναν σταυρό. Έδεναν βασιλικό, τρία μήλα ή κυδώνια, ανάλογα με την εποχή, ένα άσπρο μαντίλι, τη λεγόμενη βαμβακέλα και στη μέση σχημάτιζαν έναν κόκκινο σταυρό. Όταν ήταν έτοιμο, το έβαζαν στο μπαλκόνι, για να συμβολίσει τη χαρά που επικρατούσε στο σπίτι.

Τραγούδι για το φλάμπουρο:

*«- Τι κάθεσαι, βρε φλάμπουρο,
και δεν κινάς να φύγεις;
- Εγώ καρτερώ τον κυρ-νουνό
Και αυτόν τον κυρ-γαμπρό,
Και όλο το συμπεθεριό,
Να πάνε στο ξενόχωρο
Που 'ναι τα σπίτια τα ψηλά
Και είναι και τα κορίτσια τα καλά».*

Την Παρασκευή, επίσης, έφτιαχναν την κουλούρα του γαμπρού, που θα την αντάλλαζαν μ' αυτήν της νύφης. Την ίδια μέρα γίνονταν και τα καλέσματα.

Το κάλεσμα των χωριανών για το μυστήριο του γάμου γινόταν με την περιφορά από σπίτι σε σπίτι μιας κόφας* στολισμένης με λουλούδια. Ήταν ένα στολισμένο, ξύλινο παγούρι που μέσα είχε κρασί ή τσίπουρο. Το κάλεσμα γινόταν από ανύπαντρους νέους του χωριού. Ο νοικοκύρης κάθε σπιτιού έπινε από την κόφα 2-3 γουλιές, που σήμαινε ότι δεχόταν την πρόσκληση. Χαρακτηριστική ήταν η φράση «περνάν με την κόφα και κερνούν».

Στο σπίτι της νύφης:

Στη νύφη την Παρασκευή σάκιαζαν*, δίπλωναν τα προικιά, τα χονδροσκούτια*, όπως έλεγαν. Σ' αυτό βοηθούσαν φίλες και συγγενείς της νύφης. Η ατμόσφαιρα στο σπίτι ήταν συγκινητική, κυρίως για τους γονείς της νύφης. Σε όσους σάκιαζαν τα προικιά, η νύφη έδινε από ένα μαντίλι. Πολλές φορές κάθονταν πάνω στα προικιά μικρά παιδιά, τα οποία δεν κατέβαιναν, αν πρώτα δεν τ' ασήμωναν. Τα προικιά τα μετέφεραν στο σπίτι του γαμπρού με άλογα. Αν ο γαμπρός ήταν από άλλο χωριό τα έπαιρναν από την Παρασκευή.

Τραγούδι για το δίπλωμα των προικιών:

*«Φέρτε ράμμα από την Πόλη
κι ένα αφόρεγο βελόνι,
για να ράψω τα προικιά μου
και τα ρούχα τα καλά μου.
Για ράψτε τα προικιά καλά,*

θα γύρουν ράχες και βουνά,
μην τα γελάσουν τα χωριά.
Για ράψτε τα προικιά καλά,
θα παν μακριά στην ξενιτιά,
μη μας γελάσει η πεθερά.
- Ευχήσου με, μανούλα μου
τώρα στο σάκιασμά μου
τα ρούχα να φορώ με γεια.
- Με την ευχήμ', παιδάκι μου,
και σύρε στο καλό σου
τα ρούχα να φοράς με γεια.
- Ευχήσου με, πατέρα μου
.....
- Ευχήστε με, αδερφάκια μου
.....».

Δ. Ο ΓΑΜΟΣ

1. ΤΑ ΔΡΩΜΕΝΑ ΤΟΥ ΣΑΒΒΑΤΟΥ

Ο γάμος ουσιαστικά άρχιζε από το Σάββατο. Οι προετοιμασίες βρίσκονταν στο κατακόρυφο. Οι συγγενείς, την ημέρα αυτή, κανόνιζαν τα μπρατίμια*, τους βλάμηδες*, που ήταν υπεύθυνοι για την εξυπηρέτηση των καλεσμένων στον γάμο, με σκοπό να βγάλουν ασπροπρόσωπους τους γονείς του γαμπρού και της νύφης. Αυτά τα άτομα ήταν υποχρεωμένα να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες του κόσμου, από τον οποίο άλλοι ήθελαν να χορέψουν στον γάμο, άλλοι να τραγουδήσουν, άλλοι να φάνε και να πιούνε και κάποιοι άλλοι να συζητήσουν διάφορα θέματα, ακόμα και άσχετα με τον γάμο.

Επιπλέον, το Σάββατο όριζαν τους σχαριάτες*, οι οποίοι θα αντάλλαζαν την κουλούρα του γαμπρού με της νύφης.

Την ίδια μέρα έσφαζαν και τα σφαχτά που ήταν να σερβίρουν στο τραπέζι που θα γίνονταν μετά τα στέφανα. Αυτά δεν ήταν μόνο όσα διέθεταν οι δύο οικογένειες των μελλονύμφων, αλλά και μέρος από τα δώρα των καλεσμένων, αφού μέχρι και τη δεκαετία του 1960 στους γάμους πήγαιναν ένα μεγάλο κομμάτι κρέας ή μισό σφαχτό, μαζί με ένα δίσκο ραβανί ή μπακλαβά με μέλι ή κουραμπιέδες με βούτυρο. Οι πολύ στενοί συγγενείς δώριζαν και ολόκληρο ζώο. Μάλιστα, το απόγευμα της ίδιας μέρας άρχιζαν να ψήνουν στις αυλές και να τραγουδούν.

Το βράδυ του Σαββάτου γινόταν γλέντι και στα δύο σπίτια, αλλά μεγαλύτερη έξαρση υπήρχε στο σπίτι της νύφης, αφού έπρεπε να διασκεδάσουν την αποχώρησή της από το πατρικό, έστω και με πικρία. Το μεγάλο γλέντι γινόταν την επόμενη μέρα στο σπίτι του γαμπρού.

2. ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

α. Το κάλεσμα του νουνού

Την Κυριακή νωρίς το πρωί ο γαμπρός έπαιρνε μαζί του τα όργανα και πήγαινε από το σπίτι του νουνού για να τον πάρει. Του πρόσφερε την κόφα*, του φιλούσε το χέρι κι εκείνος (ο νουνός) του έδινε το κανίσκι*, που περιείχε ένα ψημένο κρέας και μια τραμουζάνα κρασί. Από εκεί επέστρεφαν στο σπίτι του γαμπρού.

β. Το ξύρισμα του γαμπρού

Το ξύρισμα του γαμπρού ήταν κανονική ιεροτελεστία. Αν ο καιρός ήταν καλός, ο νουνός τον ξύριζε στην αυλή. Ο γαμπρός καθόταν σε ένα ξύλινο κάθισμα. Στα πόδια του είχε ένα ταψί και ένα πιάτο με ζεστό νερό, που το είχε ζεστάνει μια κοπέλα. Μέσα στο ταψί έβαζαν και βασιλικό φρέσκο ή και αποξηραμένο. Ο νουνός άρχιζε να ξυρίζει τον γαμπρό, ενώ συγγενείς και φίλοι του γαμπρού τον πείραζαν, τραγουδούσαν και του εύχονταν για την καινούρια του ζωή, ρίχνοντας στο ταψί νομίσματα, δηλαδή γινόταν το ασήμωμα του γαμπρού.

Τραγούδι για το ξύρισμα του γαμπρού.

*«Ασπροσυγνιέφιασε ο ουρανός
κι έπιασε μια ψιλή βροχή
ρίχνει βροχή, ρίχνει νερό
για να ξυρίσουν το γαμπρό.
Ξουράφια από τα Γιάννενα
Κι ακόνια από την Πρέβεζα.
- Μωρέ καλέ μ' μπαρμπέρη,
για σύντομα το χέρι σου
κι έχουμε στράτα αλαργινή
αλαργινή και λασπερή,
για πρόσεξε το χέρι σου
να μη μας κόψεις το γαμπρό
και τον καθαίο αυγερινό».*

γ. Το ντύσιμο του γαμπρού

Μετά το ξύρισμα ο γαμπρός πήγαινε να φορέσει την γαμπριάτικη στολή, η οποία μέχρι και το 1960 συνοδευόταν από τσαρούχια αδιάβροχα με κίτρινη φούντα.

Κατά το ντύσιμο του γαμπρού, ανύπαντρες κοπέλες έβαζαν στις τσέπες της φορεσιάς ή του κουστουμιού, σε νεότερα χρόνια, κουφέτα, τα οποία έπαιρναν μετά τα στέφανα και τα έβαζαν το βράδυ κάτω από το μαξιλάρι τους, για να δουν το παλικάρι που θα έπαιρναν.

δ. Το στόλισμα της νύφης

Ταυτόχρονα με τις διαδικασίες που γίνονταν στο σπίτι του γαμπρού, γινόταν ανάλογη προετοιμασία και στο σπίτι της νύφης.

Οι πιο στενές της φίλες τη στόλιζαν και τραγουδούσαν διάφορα τραγούδια επαινετικά για την ομορφιά της νύφης, αλλά ταυτόχρονα λυπητερά για τον αποχωρισμό της από τη μάνα της και το πατρικό της σπίτι.

Χαρά και λύπη συνυπήρχαν κάνοντας τη μητέρα της νύφης να κλαίει και να απομακρύνεται κατά τη διάρκεια του ντυσίματος από το δωμάτιο.

Τραγούδια που έλεγαν ήταν:

1.

«Σήμερα λάμπει ο ουρανός, σήμερα λάμπει η μέρα,
σήμερα στεφανώνεται αητός την περιστέρα.

Όσα πλουμίδα νύφη μου έχει το φόρεμά σου
Τόσα να είν' τα χρόνια σου και τόσα τα καλά σου.
Έχεις μαλλιά τριτάξανθα στις πλάτες σου ριγμένα,
που τα χτενίζουν άγγελοι με τα χρυσά τα χτένια.

- Ευχήσου με, μανούλα μου, τώρα στο στόλισμά μου.
- Με τη ευχή μ', παιδάκι μου, και με της Παναγίας.
- Ευχήσου με, πατέρα μου τώρα στο στόλισμά μου.
- Ευχήστε με, αδερφάκια μου

.....

- Νυφούλα μ', ποιος σε στόλιζε και σ' ηύρα στολισμένη;
- Μανούλα μου, με στόλιζε και μ' ηύρες στολισμένη.
- Πατέρας μου, με στόλιζε

.....

2.

Αφήνω γεια τις έμορφες και γεια στις μαυρομάτες.
αφήνω και στη μάνα μου τρία γυαλιά φαρμάκι,
τόνα να πίνει το πρωί τ' άλλο το μεσημέρι
το τρίτο το πικρότερο να πίνει βράδυ-βράδυ.

3.

Μάνα μου τα λουλούδια μου συχνά να τα ποτίζεις
όπως τα πότιζα κι εγώ έτσι να τα δροσίζεις.

Μην τα ποτίζεις με νερό, μόν' με τα δάκρυσά σου».

(Από διάφορες πηγές)

« Δε μου λες, καλή μου μάνα,
πότε μαλώσαμ' αντάμα
και με διώχνεις τόσο αλάργα,
τόσο μακριά στα ξένα;
Έγω τα ξένα δεν τα ξέρω,
τι θα κάνω τι θα γένω;
Έγω στα ξένα θ' αρρωστήσω
ποια μανούλα θα ζητήσω;
- Να ζητήσεις την κουνιάδα
και την πρώτη συνυφάδα.
- Η κουνιάδα δεν αδειάζει,
συνυφάδα δεν την νοιάζει,
η κουνιάδα τα προικιά της,
συνυφάδα τα παιδιά της».

(Αμαλία Χ. Τουραλιά, Πετρίλο)

ε. Η πομπή για το σπίτι της νύφης

Όταν όλα είναι έτοιμα στο σπίτι του γαμπρού, τα μπρατίμια* ξεκινούσαν για το σπίτι της νύφης μαζί με το φλάμπουρο*. Ακολουθούσαν τα όργανα μαζί με τον νουνό, τον γαμπρό και το υπόλοιπο συμπεθεριό.

Τα μπρατίμια πήγαιναν στη νύφη τα παπούτσια, έναν καθρέφτη, μια ομπρέλα κ.ά.

Ο γαμπρός ήταν ανεβασμένος πάνω σ' ένα άσπρο άλογο, στολισμένο με λουλούδια. Πάνω σ' αυτό στρωνόταν η καλύτερη κουβέρτα, που είχαν κατασκευάσει ειδικά γι' αυτήν την περίπτωση, και τη σέλα κρατούσε η ζώστρα*, μια υφαντή ζώνη. Τα ίδια ίσχυαν και για το άλογο της νύφης. Οι υπόλοιποι συγγενείς πήγαιναν περπατώντας, ενώ σ' όλο τον δρόμο τραγουδούσαν:

*«Κινήσαν τα Τσιαμόπουλα
και τα καπετανόπουλα,
να παν' στον πέρα μαχαλά
που 'ναι τα κορίτσια τα καλά.
Στο δρόμο που πηγαίνανε
τους έπιασε ψιλή βροχή
και μια μεγάλη ταραχή
και βράχηκαν τα τσιάμικα
τα κεντηστά πουκάμισα».*

Όταν πλησίαζαν στο σπίτι της νύφης έλεγαν:

*«Κόρη μ', το νιο που λέγαμε
σήμερα τον παντρεύουμε,
κι αν δεν πιστεύεις, κόρη μου,
κι αν δε το βάνει ο νους σου,
έβγα στ' αγνάντι, αγνάντεψε,
έβγα στο караούλι,
να 'δεις το νιόνε π' όρχεται
στο γρίβα καβαλάρης.
- Τα μαλλάκια σου, ξανθή μου,
θα τα ζώσω στο σπαθί μου».*

στ. Στο σπίτι της νύφης

Οι γονείς της νύφης και οι καλεσμένοι υποδέχονταν τους νεόνυμφους στην αυλή. Τα μπρατίμια φορούσαν στη νύφη τα παπούτσια, βάζοντας μέσα χρήματα. Στη συνέχεια οι φίλες της νύφης έγραφαν στα παπούτσια της τα ονόματά τους, γιατί θεωρούσαν ότι, αν το όνομά τους σβηστεί, κατά τη διάρκεια εκείνης της ημέρας, θα παντρευόταν σύντομα.

Αφού γινόταν το απόδεμα της νύφης ξεκινούσαν για την εκκλησία (μαζί) με το ζευγάρι ανεβασμένο στα άσπρα άλογα. Η συνοδεία του γαμπρού προηγούνταν της νύφης, για να φτάσει πρώτος στην εκκλησία ο γαμπρός, σύμφωνα με το έθιμο.

ζ. Τα στέφανα

Πριν από το 1950 δεν πήγαιναν στην εκκλησία, αλλά τα στέφανα γίνονταν στο σπίτι. Αργότερα, γίνονταν πιο επίσημα στην εκκλησία. Κατά τα στέφανα μερικοί μετρούσαν είκοσι με πενήντα λίρες προίκα. Πολλές φορές, αν δεν υπήρχαν, μπορούσε και να μην γίνει το μυστήριο. Με τα στέφανα οι νεόνυμφοι έπαιρναν

απαραίτητες συμβουλές, όπως ευτεκνία, αλληλοκατανόηση και σεβασμό για τη νέα τους ζωή.

η) Μετά τα στέφανα, στο σπίτι του γαμπρού

Μετά τα στέφανα έβγαιναν στο προαύλιο της εκκλησίας και χόρευαν, αν υπήρχαν όργανα. Στη συνέχεια πήγαιναν στο σπίτι του γαμπρού, όπου τους υποδέχονταν τα πεθερικά της νύφης. Η διαδρομή μπορεί να διαρκούσε και 2 ώρες, αν το σπίτι του γαμπρού ήταν πολύ μακριά. Όταν έφταναν εκεί, ο πεθερός έπρεπε να κατεβάσει τη νύφη από το άλογο. Η νύφη προσκυνούσε τρεις φορές όρθια πάνω στο άλογο και κατέβαινε απ' αυτό μόνο αν ο πεθερός της έταζε κάτι, ένα χωράφι, κάποιον ζώο, μια φλοκάτη. Στη συνέχεια, η νύφη πετούσε στις ελεύθερες ένα μήλο με κέρματα, που σήμαινε ότι όποια το έπιανε θα παντρευτεί γρήγορα. Η πεθερά της, που την περίμενε φορώντας στο κεφάλι άσπρο μαντήλι, την κερνούσε γλυκό του κουταλιού και έμπαιναν στο σπίτι. Στο κατώφλι του σπιτιού τοποθετούσαν κάτι σιδερένιο για να είναι σιδερένιοι και οι νεόνυμφοι. Στη συνέχεια η πεθερά της, της έδινε μια νυφιάτικη κουλούρα, την οποία έσπαζε στο κεφάλι της κάνοντάς την τέσσερα κομμάτια και την μοίραζε στους καλεσμένους. Μόλις κάθονταν για να ευχηθούν στο ζευγάρι, έβαζαν στην αγκαλιά της νύφης ένα αγόρι και η πεθερά την κερνούσε καφέ. Μετά ακολουθούσε το γλέντι.

θ) Το γλέντι μετά τα στέφανα

Το γλέντι γινόταν στην αυλή του σπιτιού, εφόσον το επέτρεπε ο καιρός, διαφορετικά, στην πιο μεγάλη σάλα*. Τοποθετούσαν τραπέζια και μεγάλους πάγκους και σερβίριζαν ψητά, πίτες, στιφάδο, τυριά, σπληνάντερο και κοκορέτσι. Ένα από τα τραγούδια που έλεγαν, καθώς έστρωναν το τραπέζι, ήταν:

*«Τον άγγελο φιλεύουμε και τον Χριστό κερνάμε.
Να μας βλογήσει τη χαρά, να γίνει στεριωμένη,
να ζήσει η νύφη κι ο γαμπρός και όλοι οι καλεσμένοι.*

*Τη, μωρέ, τη χρυσή μου την παρέα,
θέλω να την γλεντήσω ωραία.
να τους πω ένα τραγουδάκι
να τους βάλω στο μεράκι.*

*Γλώσσα μου, γλυκιά μου γλώσσα,
άνοιξε, πες μας καμπόσα,
όσα ξέρεις και άλλα τόσα.*

*Εγώ στα ζένα τριγυρνούσα
και τις όμορφες κοιτούσα.
Ποια ήταν άσπρη, ποια ήταν ρούσα,
και ποια ζανθομαλλούσα».*

Μετά, ο παπάς ευλογούσε το τραπέζι και άρχιζε το φαγοπότι. Μόλις άναβε το κέφι άρχιζε ο χορός και το γλέντι. Πρώτος χόρευε ο κουμπάρος ένα ή τρία τραγούδια, ακολουθούσε η νύφη και ο γαμπρός, μετά οι γονείς και τα αδέρφια των νεόνυμφων. Συνεχιζόταν το γλέντι χορεύοντας πρώτα οι ξένοι και τελευταίοι οι συγγενείς.

Τραγούδια που έλεγαν στον νουνό:

1.

«Σε όσους γάμους κι αν επήγα
τέτοιον κυρ νουνό δεν είδα.
Τέτοιο νιο, τέτοιο πετρίτη,
τέτοιον καστραπολεμίτη.
Με τα κάστρα πολεμάει
για να βρει να στεφανώσει
δυο κορμάκια ν' ανταμώσει.

2.

«Κάτω στο δαφνοπόταμο
όπ' είναι οι δάφνες οι πολλές,
κ' οι δασιές τριανταφυλλίες,
εκεί καθόταν κυρ νουνός
και πελεκάει το μάρμαρο,
να βγει τ' αθάνατο νερό
να λούσουν νύφη και γαμπρό
κι όλο το συμπεθεριακό».

Όταν χόρευε η νύφη, τραγουδούσαν:

1.

«- Πού ήσουν πέρδικα γραμμένη
και ήρθες το πρωί βρεγμένη;
- Ημουνα πέρα στα πλάγια
στις δροσιές και στα λιβάδια.
- Τι έτρωγες εκεί στα πλάγια
και στα όμορφα λιβάδια;
- Έτρωγα το Μάη τριφύλλι
και τον Αύγουστο σταφύλι.

2.

«Έβγα μανούλα του γαμπρού και πεθερά της νύφης,
να δεις τη νύφη στο χορό πώς σειέται, πως λυγιέται
και πέφτουν τα' άνθη πάνω της, τα ίτσια στην ποδιά της.
Έβγα πατέρα του γαμπρού και πεθερέ της νύφης,
να δεις τη νύφη στο χορό πώς σειέται, πως λυγιέται
και πέφτουν τα' άνθη πάνω της, τα ίτσια στην ποδιά της.
Βγείτε αδερφάκια του γαμπρού,
να δειτ' τη νύφη στο χορό πώς σειέται, πως λυγιέται
και πέφτουν τα' άνθη πάνω της, τα ίτσια στην ποδιά της».

Όταν χόρευε ο γαμπρός τραγουδούσαν:

«Ένας λεβέντης χόρευε σε μαρμαρένιο αλώνι,
ο νιος από τη φούγα του κι από τη λεβεντιά του
το 'πεσε το μαντίλι του η φούντα απ' το σπαθί του
κι η κόρη που τον αγαπά κι η κόρη που τον θέλει
με τόνα μάτι του πατά και νόημα του κάνει.
- Πού 'σουν εφές, λεβέντη μου, πού 'σουν προψές το βράδυ.

*- Εψές ήμουν στη μάνα μου, προψές στην αδερφή μου
κι απόψε στο σπιτάκι σου να 'ρθω στην αγκαλιά σου».*

Το γλέντι κρατούσε μέχρι το πρωί. Τον κύριο λόγο είχε ο νουνός, που έκανε κουμάντο για όλα. Όσον αφορά στην νύφη, ήταν υποχρεωμένη να κρατάει όποιον χόρευε και να κάνει τρεις μετάνοιες, πριν κρατήσει για χορό κάποιον γέροντα. Να σημειωθεί ότι, όταν χόρευαν η νύφη και ο γαμπρός μπροστά, οι καλεσμένοι τούς καρφίτσωναν χρήματα.

Το γλέντι τελείωνε τα ξημερώματα με το λεγόμενο «γιομάτο* του νουνού». Ήταν το κολατσιό που είχε στείλει ο νουνός από την προηγούμενη μέρα, δηλ. ένα σφαχτό, μία κουλούρα και μία ντραμιζάνα κρασί ή τσίπουρο.

Μετά η νύφη σερβίριζε γλυκό, που είχε φτιάξει η ίδια και που συνήθως ήταν μπακλαβάς, και οι καλεσμένοι αποχαιρετούσαν τα νιόγαμπρα.

Πριν αποχαιρετήσουν το ζευγάρι, έπρεπε να ξεσακιάσουν, να λύσουν τα μπαλότα*, δηλ. τα δέματα με τα προικιά.

Πρώτος έφευγε ο νουνός έχοντας συνοδεία τα όργανα και μετά οι υπόλοιποι καλεσμένοι. Ο γαμπρός και η νύφη φιλούσαν το χέρι του νουνού και δέχονταν τις ευχές του κόσμου.

E. ΜΕΤΑΓΑΜΗΛΙΑ ΕΘΙΜΑ

1. ΣΤΙΣ ΒΡΥΣΕΣ

Την Τετάρτη μετά τον γάμο η νύφη έκανε πίτα και πήγαινε για ξύλα. Την ίδια ημέρα μαζί με ένα αγόρι πήγαινε στη βρύση του χωριού, για να μάθει που είναι, αν τυχόν ήταν από άλλο χωριό. Έπαιρνε νερό, έδινε φιλοδώρημα στο αγόρι και έριχνε νομίσματα στη βρύση λέγοντας: «όπως τρέχει το νερό έτσι να τρέχει και το βιος μέσα στο σπίτι».

2. «ΠΙΣΤΡΟΦΙΑ»

Η πρώτη επίσημη έξοδος των νιόγαμπρων ήταν τα λεγόμενα «πιστρόφια» ή γυρίσματα, δηλ. η επίσκεψη στο πατρικό σπίτι της νύφης που γίνονταν επτά – οχτώ ημέρες μετά τον γάμο. Εκεί μαζεύονταν οι γονείς του γαμπρού και μερικοί συγγενείς του γαμπρού και της νύφης. Γλεντούσαν, έτρωγαν και έπιναν ως το πρωί. Οι συγγενείς εύχονταν στο ζευγάρι και άσπριζαν τη νύφη με ζάχαρη ή της έδιναν ένα λευκό ύφασμα για να είναι πάντα ευτυχημένοι.

Επακολουθούσαν και άλλα τραπεζώματα των νεόνυμφων από στενούς συγγενείς τις επόμενες ημέρες.

Και έτσι τελείωνε ο γάμος.

3. ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΓΑΜΟ

Για ένα χρόνο:

1. Η νύφη δεν έπρεπε να συναντηθεί στον δρόμο με άλλη νύφη, γιατί το θεωρούσαν γρουσουζιά.
2. Δεν πήγαιναν σε κηδείες.
3. Των Βαΐων, έπρεπε να πάνε βάρια στην εκκλησία.
4. Δεν πήγαιναν σε άλλο γάμο.

Τέλος τα νιόπαντρα έπρεπε να επισκεφτούν το πατρικό της νύφης, για να πάρουν την ευχή των γονιών της, τις εξής μέρες:

1. Τις Απόκριες
2. Το Πάσχα
3. Παραμονή Χριστουγέννων
4. Την Πρωτοχρονιά

ΣΤ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο παραδοσιακός γάμος, με όλες αυτές τις διαδικασίες και προετοιμασίες που κρατούσαν μία εβδομάδα, έφερνε κοντά τους ανθρώπους και τους έδινε αφορμή για γλέντι και τραγούδι. Ακόμα και σήμερα πολλοί άνθρωποι εκείνης της γενιάς, όταν τους ρωτάς να σου περιγράψουν έναν τέτοιο γάμο, σου λένε: «Τι να σου πω, παιδί μου, κείνο που γινόταν ούτε γράφεται ούτε μολογιέται», θέλοντας να τονίσουν τη μεγάλη σημασία που έδιναν στα γαμήλια έθιμα.

Ωστόσο, στις μέρες μας ο θεσμός του γάμου θα λέγαμε ότι έχει χάσει τη γνησιότητά του.

Ευχαριστώ τον κύριο Λάμπρο Κίσσα και την κυρία Σταρούλα Κίσσα, για τις ιδιαίτερα χρήσιμες πληροφορίες που μου έδωσαν, αφού και οι δύο παντρεύτηκαν με παραδοσιακό γάμο στην Ανατολική Αργιθέα πριν από 21 χρόνια.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Βλάμης = αυτός που εκτελεί χρέη σερβιτόρου στον γάμο.

Γιομάτο= είναι τα δώρα του νουνού προς το ζευγάρι.

Γυρίσματα= τα λεγόμενα πιστρόφια, δηλ. η επιστροφή της νύφης στο πατρικό της σπίτι μία εβδομάδα μετά τα στέφανα.

Δισάκι= δύο μικροί σάκοι, που τους κρεμούσαν στα άλογα και μέσα έβαζαν διάφορα πράγματα.

Ζώστρα= πλεχτή με το βελονάκι ή υφαντή ή κεντημένη ζώνη

Κανίσκι= δίσκος που συνήθως είχε κρέας και κρασί ή τσίπουρο

Κόφα= ξύλινο, στολισμένο με λουλούδια παγούρι, με το οποίο γίνονταν τα καλέσματα για τον γάμο. Μέσα έβαζαν τσίπουρο ή κρασί.

Μαντανία= υφαντό λεπτό που το έριχναν στα κρεβάτια.

Μπρατίμια= οι σερβιτόροι, ο μάγειρας, ο αποθηκάριος, οι υπεύθυνοι δηλ. για την εξυπηρέτηση στον γάμο.

Πιστρόφια= η επίσκεψη στο πατρικό σπίτι της νύφης, βλέπε και **γυρίσματα**

Πρεβέντες= τα ψωμιά και οι κουλούρες του γάμου

Προσκέφαλο= το μαξιλάρι

Σακιάζω= διπλώνω (τα προικιά π.χ.)

Σταυρωτά= τα χεράμια, κλίμια

Σχαριάτης= αυτός που κάνει την ανταλλαγή της κουλούρας του γαμπρού με αυτή της νύφης

Τσουράπι= μάλλινη κάλτσα

Χεράμι= πρόχειρο χαλί, στρωσίδι

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Τσιτσιρίγκου Κωνσταντίνου: **Τα θάνατα και τα γραμμένα**, Μουζάκι 1994.
- Τόσκα – Κάμπα Σούλας: **Λαογραφικά Αργιθέας, Θεσσαλικών Αγράφων**, Αθήνα 1981.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΕΣ

- Κίσσας Λάμπρος, ετών 55, τραγουδιστής
- Κίσσα Σταυρούλα, ετών 40, οικιακά
- Τσατσαρώνη Θεοδοσία, ετών 86, συνταξιούχος ΟΓΑ

Εικ. 1

Εικ. 1-2: Προετοιμασίες στο σπίτι του γαμπρού για το γλέντι της παραμονής.

Εικ.2

Εικ. 3

Εικ. 3-4: Προετοιμασίες στο σπίτι του γαμπρού για το γλέντι μετά από τα στέφανα.

Εικ.4

Εικ. 5

Εικ. 5: Το ξύρισμα του γαμπρού

Εικ. 6

Εικ. 7

Εικ. 6-7-8: Κυριακή πρωί: η πομπή
για το σπίτι της νύφης

Εικ.8